

Bài Luận Cuối Năm

Nguyễn Phước Vĩnh

Thùng, thùng... thùng! Thùng, thùng... thùng!...

Ba hồi trống giục giã vang dội khắp sân trường tiểu học cộng đồng Chợ Mới. Nắng buổi sáng vàng tươi, soi rõ những hạt sương còn đọng đầy trên hai sân cỏ trước hàng cây công.

Như một tổ ong bị hun lửa, từ khắp các lớp học, từ mọi lối ra vào, bỗng nhiên nhốn nháo cả lên bởi những màu áo trắng, quần cụt xanh, quần dài đen... Các em học sinh đang bưng bả chạy về trước lớp mình xếp hàng. Học trò trai áo sơ-mi trắng, quần cụt xanh; học trò gái áo sơ-mi trắng quần dài đen.

"Tay lên vai...Ba hàng dọc. Đứng trước... Thẳng!"

Mỗi lớp lần lượt vào đội ngũ theo tiếng hô của trưởng lớp. Cô giáo Ánh từ từ bước ra trước hành lang. Cả cô hôm nay cũng mặc áo mới. Cô mặc áo dài trắng, trông như nữ sinh trung học. Dãy lớp cao hơn sân trường đến năm bậc thang, nên cô đứng trên hành lang trông càng nổi bật. Cô không khỏi cảm thấy vui vui trong lòng, khi bắt gặp nhiều ánh mắt ngây thơ của đám học trò gái bày tỏ sự ngưỡng mộ đối với cô. Các em đang chờ cô ra hiệu để vào lớp. Em nào trông cũng rạng rỡ, nỏ nức trong bộ đồ mới nhứt, bởi vì sáng nay là buổi học cuối cùng trước khi trường đóng cửa nghỉ Tết. Các em đều biết hôm nay không phải trả bài, không phải chép bài... Hơn nữa, lớp còn có bữa tiệc tất niên, sau khi cô trả lại bài luận các em đã nộp hồi tuần trước.

- Các em vô lớp.

- Thưa cô, hàng nào vô trước?

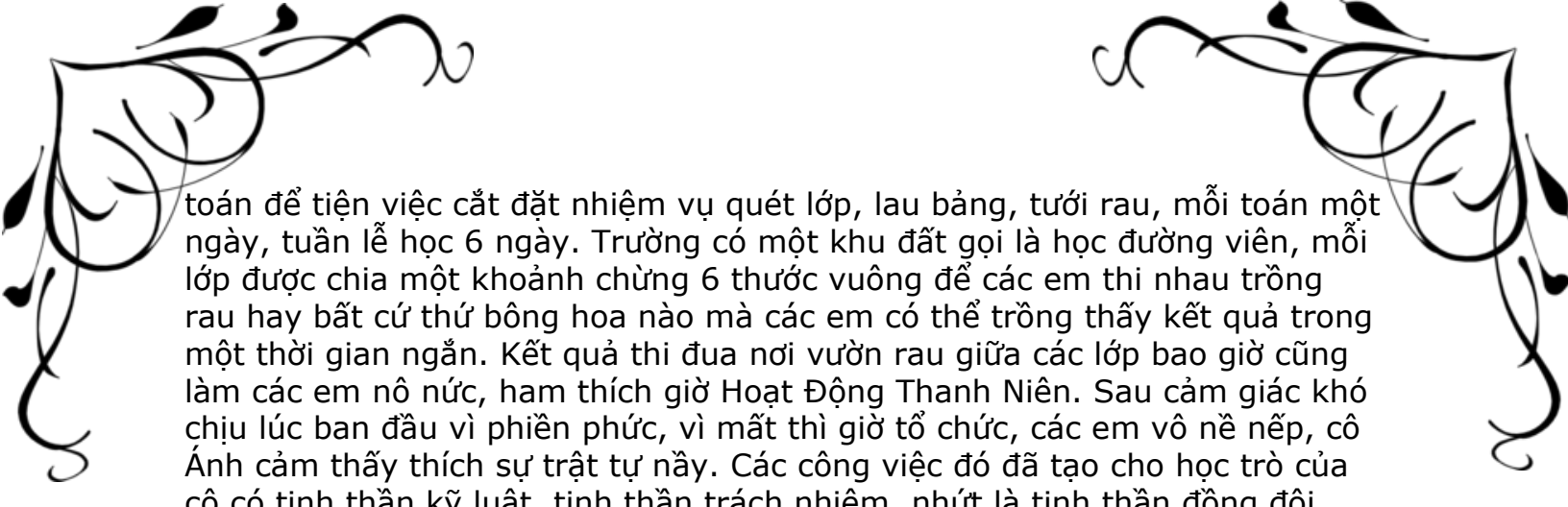
Cô gái có mái tóc ngắn như con trai, lanh lợi, đứng riêng trước đầu hàng, vọt miệng hỏi liền. Cô ta là trưởng lớp. Cô giáo mỉm cười hỏi:

- Hôm qua hàng nào vô chót?

- Dạ, toán 3 và toán 4.

- Vậy, hôm nay 3 và 4 vô trước.

Bọn con gái như một dòng nước của một con suối uốn lượn, mau mắn, tuân tự theo từng hàng đi vào lớp. Cô Ánh vẫn đứng trên hành lang, nhìn sân trường vắng dần. Học trò các lớp khác cũng đang lần lượt vào lớp. Nề nếp của ngôi trường quận này làm cô hài lòng. Thấm thoát mà cô dạy ở đây đã ba niên khoá rồi. Lúc mới về trường, có nhiều điều làm cô ngạc nhiên, lạ lẫm, không hài lòng. Buổi sáng trước giờ học mười phút có một hồi trống, gọi là trống tụ; đến giờ học sẽ có ba hồi trống, gọi là trống vô; lại còn trống ra chơi, trống vô lúc giữa buổi nữa. Hai lần trống này, mỗi lần chỉ có ba dùi, "thùng thùng... thùng!" Buổi học chiều, trống cũng vậy. Nghe trống vô, các em không được vô lớp ngay. Tất cả chỉ để cặp sách trong đó, rồi ra xếp hàng thật ngay ngắn trước hành lang lớp. Mỗi em đứng vào vị trí nhất định của mình mà đầu năm thầy cô đã sắp xếp theo toán, theo vóc dáng cao thấp. Mỗi lớp chia làm 6 toán, hai toán xếp vô thành một hàng dọc. Chia làm 6

toán để tiện việc cắt đặt nhiệm vụ quét lớp, lau bảng, tưới rau, mỗi toán một ngày, tuần lễ học 6 ngày. Trường có một khu đất gọi là học đường viên, mỗi lớp được chia một khoảnh chừng 6 thước vuông để các em thi nhau trồng rau hay bất cứ thứ bông hoa nào mà các em có thể trồng thấy kết quả trong một thời gian ngắn. Kết quả thi đua nơi vườn rau giữa các lớp bao giờ cũng làm các em nô nức, ham thích giờ Hoạt Động Thanh Niên. Sau cảm giác khó chịu lúc ban đầu vì phiền phức, vì mất thì giờ tổ chức, các em vô nề nếp, cô Ánh cảm thấy thích sự trật tự này. Các công việc đó đã tạo cho học trò của cô có tinh thần kỷ luật, tinh thần trách nhiệm, nhứt là tinh thần đồng đội trong sự ganh đua. Nó cũng giúp cô đỡ phải hò hét để giữ trật tự trong lớp. Cô Ánh cảm thấy hài lòng vì đã được bổ nhiệm về đây.

“Nghỉ i i êm!” Giọng trong trẻo đến lạnh lạnh của cô bé trưởng lớp thét lên một cách đột ngột khi cô giáo bước vô lớp. Gần 50 “con chim non” đứng phắt dậy chào cô. Không một tiếng xì xào, nhưng cũng có vài gương mặt lém lỉnh, đang mím môi, nén lại tiếng cười.

- Các em ngồi xuống.

Cô Ánh tiến lại góc lớp, chỗ để cái bọc ni-lông to mà cô đã mang vào trước hồi trống tự. Cô chậm rãi mở bọc, từ từ lôi ra hai hộp giấy to và một bọc gói bằng giấy hoa. Lập tức trong lớp nổi lên nhiều tiếng xuýt xoa, xầm xì. Nhiều cái đầu cổ nhóng lên cao hơn coi cho rõ. Nhiều cô bé cao hơn bạn bè, được xếp ngồi ở bàn chót, đứng hẳn lên bằng ngồi để mong thấy rõ hơn cô đang làm gì mà có vẻ quan trọng vậy.

- Các em giữ trật tự coi nào!

Cả lớp như quả bóng xì hơi, trở lại im lặng như trước. Tuy nhiên, từ những dãy bàn cuối, vẫn còn nghe tiếng xì xào, bàn tán rúc rích trong lúc cô giáo đem mấy cái hộp và gói giấy hoa để lên bàn.

- Các em có mang ly theo đầy đủ không?

- Dạ có! Cả lớp đồng loạt trả lời.

- Tốt lắm! Như hôm trước cô đã dặn, sáng nay, sau khi cô trả lại bài luận Tết cho các em, chúng ta sẽ có một bữa tiệc tất niên tại đây. -Cô vói tay kéo một cái hộp và gói giấy hoa lại phía mình- Số tiền mỗi em đóng một đồng hồi tuần trước cô đã mua số kẹo bánh này. Phần cô, cô đóng góp món bánh kẹp do cô làm lấy, và món nước chanh cho cả lớp.

Tiếng vỗ tay đồng loạt nổi lên; tiếng cười, tiếng cãi cọ, tiếng rủ rê... cũng bùng dậy theo.

- Thưa cô, mỗi đứa được mấy cái bánh kẹp?

- Thưa cô, Mỹ Hồng nó giấu cái ca của em!

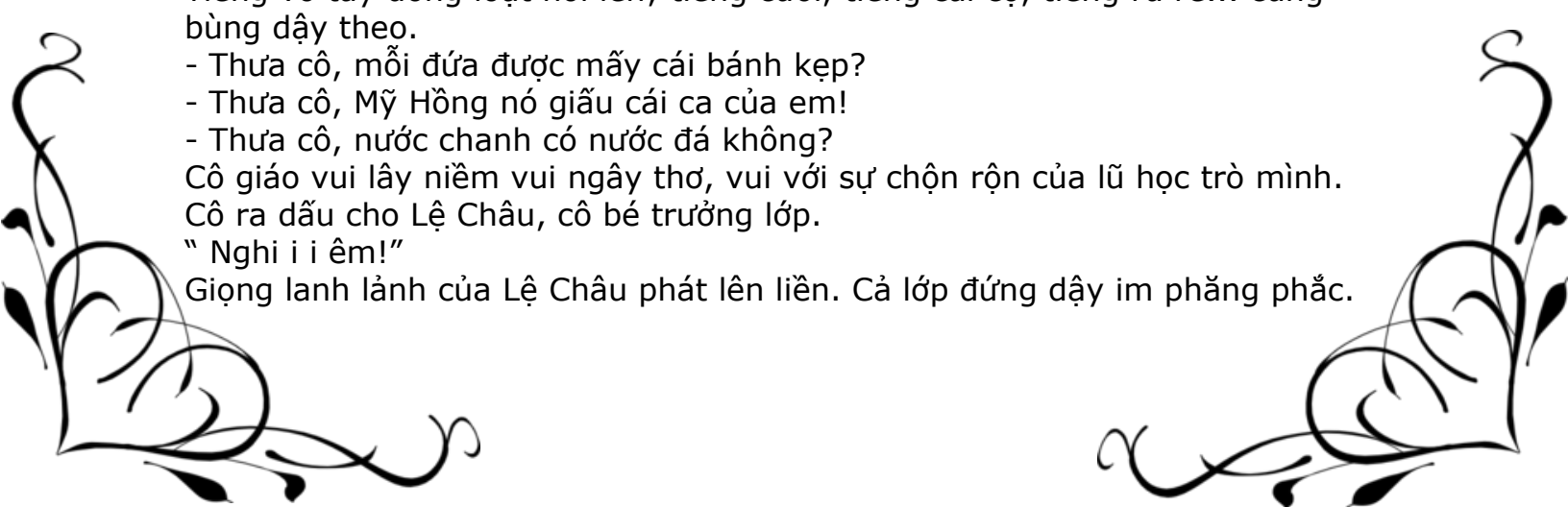
- Thưa cô, nước chanh có nước đá không?

Cô giáo vui lây niềm vui ngây thơ, vui với sự chộn rộn của lũ học trò mình.

Cô ra dấu cho Lệ Châu, cô bé trưởng lớp.

“ Nghỉ i i êm!”

Giọng lạnh lạnh của Lệ Châu phát lên liền. Cả lớp đứng dậy im phăng phắc.

Cô Ánh đã ăn ý với cô học trò ruột Lê Châu, mỗi lần cần ổn định trật tự, cô chỉ cần nheo mắt làm hiệu là Lê Châu cất giọng "oanh vàng"

- Các em ngồi xuống!... Trước khi chúng ta ăn tất niên, Cô sẽ trả bài luận Tết lại cho các em -Vừa nói cô vừa mở xách tay lấy ra một xấp giấy học trò- Năm nay các em lớp Nhất, cuối năm các em sẽ thi vào trung học. Toán và Câu Hỏi Thường Thức các em có thể chỉ cần học bài kỹ, làm bài tập nhiều là cô dám chắc các em sẽ đạt được trên điểm trung bình. Riêng về Luận văn, nó đòi hỏi các em cần phải suy nghĩ, phải trau giồi cách diễn tả cũng như phải hiểu rõ các cách thức hành văn, các thể văn mới hy vọng đến khi đi thi các em làm bài kịp giờ, không lạc đề và đạt được điểm khá. Tất cả những điều này các em cần phải làm quen ngay từ bây giờ, phải suy nghĩ từ bây giờ, chứ chờ đến cuối niên khoá thì quá muộn rồi...

Giọng cô ấm, đều đều vang lên trong lớp đang lặng như tờ. Những ánh mắt thuỷ tinh chăm chú nhìn lên, những bàn tay nhỏ nhắn đang táy máy quèo móc mấy đứa ngồi cạnh đều được mau mau rút về.

- Cô không muốn bất cứ em nào phải lên lớp "Tiếp liên" (Lớp dành riêng cho học trò thi rớt vào đệ thất, học lại để năm sau thi lại lần nữa). Cô càng buồn hơn nữa nếu có em nào vì thi rớt đệ thất mà phải nghỉ học luôn. Đâu có em nào muốn cô buồn, phải không?

Hình như có vài cặp môi vầu lên, định trả lời cô, nhưng nghĩ sao lại đỏ mặt cúi đầu.

- Kỳ này, nói chung, các em làm luận có tiến bộ -Cô giáo nói tiếp, cô lựa lựa trong xấp giấy học trò ra một số bài- Có 6 em viết rất khá, cô có phê trong này. Các em có thể mượn bài của các bạn này xem mà học hỏi thêm... Cũng còn vài em kém lắm -Cô lựa tiếp- Đã lạc đề lại còn trật chánh tả, lùn cùn đầu đuôi. Cô mong những em này kỳ sau sẽ ráng lên để bằng hoặc hơn các bạn khác. Bây giờ cô gọi tên, các em lần lượt lên nhận lại bài:

Trần Thị An,

Võ Thị Hồng Bích...

Lớp lại bắt đầu có tiếng hỏi han, bàn cãi, chuyện trò thì thầm. Những ánh mắt ngóng chờ, những dáng ngồi nhấp nhò, những xô đẩy để tiến lên nhận bài, khiến mỗi đứa càng bồn chồn trông mau tới lượt mình. Cô Ánh đọc tên của bài cuối cùng:

Lê Thị Xuyên.

Xuyên đã lên nhận lại bài rồi mà sao cô vẫn nhìn xuống lớp như cố tìm, cố chờ đứa học trò nào. Ở bàn thứ nhì, bên dãy trái, một cô bé mặt đỏ hồng ửng nắng, ngượng ngịu đứng dậy, tiến lên bàn cô. Cô bé rụt rè thưa:

- Thưa cô, cô có chấm bài của em không?

Đúng là đứa học trò cô muốn tìm. Cô giáo dịu dàng nhìn em một lúc. Cô bé hơi cúi đầu, lo âu, bẽn lẽn. Em mặc một chiếc áo cũ, có hai đốm vá ở vạt, vài đốm mực tím ở ngực áo, chiếc quần đen nhuộm, may bằng vải thô đã bạc màu.

- Có! Cô có chấm bài của em, và cô giữ đây. Em về chỗ đi Hạnh -Cô nói nhỏ với Hạnh, rồi quay qua với cả lớp- Các em im lặng nghe này!...Trong số bạn

của các em, có một em làm bài luận này, bài này cô để riêng -Cô mở túi xách lần nữa, lấy ra tờ giấy đôi chi chít chữ màu tím- Cô sẽ đọc các em nghe... Mặc dầu đề cô đưa ra là "Kể lại cái Tết làm em nhớ nhất", tức là lối thuật chuyện, nhưng bài này lại được làm theo lối viết thư. Cô giáo lấy khăn tay ra để lên bàn và bắt đầu đọc:

Thưa cô,

Ngày mai em phải nộp bài luận "Kể lại cái Tết làm em nhớ nhất".

Đến bây giờ em vẫn chưa viết được chữ nào. Em đã hỏi mấy đứa bạn em.

Đứa thì kể lần nó được lì xì nhiều, đứa thì kể lần nó được dẫn đi xem hát, đứa thì kể lần nó được dẫn ra tỉnh chụp hình dịp đầu năm... Đứa nào cũng có chuyện vui để kể...

Cô đã dạy các em rằng viết luận nên viết về những gì mình nghĩ, mình biết mới dễ hay. Em đã nhớ lời cô dạy, nên không thể viết được bài luận này.

Mấy năm nay, mỗi lần Tết, bà Nội lì-xì em 5 đồng, chú Út lì-xì thêm 2 đồng nữa. Em có con heo đất để dành bỏ ống. Em tính để dành tiền may một áo trắng mới để mặc đi học, nhưng hồi Tết Trung Thu rồi, em thèm ăn hủ tít quá, nên đập con heo ra, nhờ bà Nội dẫn đi chợ ăn. Mùa mía vừa rồi, em đã ráng ở lại khuya hơn, để bán được nhiều hơn, nên thím Út đã cho em thêm tiền, để nuôi con heo đất mới. Tết năm nay chắc em để dành đủ. Ở nhà em không có nhiều thứ đồ ăn trong mấy ngày Tết đâu. Bà Nội chỉ nấu mâm cơm cúng, thím Út chỉ mua ít bánh chưng trên bàn thờ và để dành đãi khách. Mấy ngày Tết em có một chỗ để đến mà chắc mấy bạn của em không có. Em đi đốt nhang ở mã ba má em. Có một lần cô dạy câu ca dao "Mồ côi cha ăn cơm với cá, Mồ côi má liếm lá đầu đường!" Em mồ côi cả ba lẫn má, nên em phải sống với bà Nội và chú Út. Ba em đi lính chết trận, lúc em mới 7 tuổi, má đi lãnh xác ba, trên đường về, xe bị giựt mìn, má chết luôn. Em còn nhớ năm đó má đưa em từ Long Xuyên về gởi bà Nội để đi lãnh xác ba. Má chết dọc đường, chú Út phải đi lãnh xác ba má về chôn cất. Từ đó, em ở luôn với Nội và chú Út.

Bà Nội già lắm, bà lụm cùm, tác người chỉ lớn hơn em chút xíu, vậy mà sáng nào bà cũng dậy sớm, nấu khoai đem ra chợ bán. Chú Út thì đi làm ruộng suốt ngày. Thím Út ở nhà nuôi một bầy gà, hai bầy vịt và một con heo. Hằng ngày em đi vớt bèo, nấu cám cho heo ăn. Em cũng tiếp bà Nội rửa khoai, nấu khoai buổi tối. Đến mùa mía, thím Út tiện mía ghim, em bưng ra chợ bán mỗi tối. Bà Nội thương em lắm, chú Út cũng thương em. Nhưng bà Nội không có tiền, chú Út làm vất vả tối ngày, mà lâu lâu em nghe chú biểu thím đi mượn tiền của người ta. Chú Út có 5 đứa con mà đứa lớn nhất còn nhỏ hơn em một tuổi.

Em phải kể cái Tết làm em nhớ nhất ra sao bây giờ? Thưa cô, em nhớ năm đó chú Út chở hai cái hòm ba má về tới cũng lúc gần Tết như bây giờ. Bà Nội khóc dữ lắm. Em sợ quá, em nhớ má, em cũng khóc. Người ta chôn ba má gần mã ông Nội ở sân banh. Tới ngày mừng một Tết năm đó, ở ngoài người ta đốt pháo, trong nhà bà Nội biểu em đội khăn tang lên để cúng tuần thất

cho ba má. Tết năm đó nhà em không có bánh mứt gì hết, chỉ có ít trái cây người ta đi đám ma còn sót lại thôi. Hồi trước, lâu lâu ba má mới dẫn về thăm Nội một lần, nên em đâu có quen ai trong xóm này. Mấy ngày Tết năm đó, ngoài những lần cúng, em chạy ra mã ba má đứng khóc, chỗ không chơi gì với ai hết. Bà Nội phải biểu chú Út ra bắt em về.

Bà Nội thường biểu em ráng học, ráng thi đậu vào đệ thất để ba má ở dưới đó vui lòng. Em không biết dưới đó là ở đâu, nhưng em cũng ráng học. Bài luận này em viết không được. Em chỉ xin kể cho cô biết tại sao em không viết được. Cô ơi, cô chấm điểm những gì em kể đi. Em muốn ba má em ở dưới đó vui, em muốn thi đậu vào đệ thất, nhưng em sợ cô không cho điểm em bài luận này, em sẽ trượt hạng, sẽ không được thi. Cô ơi, cô chấm điểm cho em nghe cô.

Học trò của cô,

Nguyễn Thị Mỹ Hạnh.

Cô giáo đọc hết lá thư bài luận, mấy chục mái đầu xanh này giờ lặng lẽ cúi đầu nghe, bây giờ mới ngẩng lên quay nhìn về phía Mỹ Hạnh. Nước mắt Hạnh lăn dài hai bên má, cuối cùng em không chịu nổi trong cảnh cả lớp im lặng như tờ, em gục xuống bàn khóc thành tiếng. Nhiều đứa bạn của Hạnh cũng mắt đỏ hoe, cũng thút thít. Cô Ánh quay lên bảng,, kèm chế nổi xúc động lại đang dâng lên trong lòng mình, dẫu rằng đã hơn mười lần cô đọc lại bài luận này. Cô đã chép bài luận này lại trong nước mắt, cất dành lại cho cuộc đời giáo chức của mình, như một kỷ niệm nghề nghiệp tốt đẹp nhất. Một lát sau, cô từ từ quay lại, bước xuống bục, đi gần lại các dãy bàn học, cô nói:

- Các em -giọng cô vẫn còn rung rung xúc động- Cô dạy các em hãy viết thực những gì mình nghĩ, mình biết... Đó là cách hay nhất để viết một bài luận hay. Mỹ Hạnh đã thực hiện đúng điều đó. Cô nhận xét rằng, bài của Mỹ Hạnh viết không thật đúng hoàn toàn theo lối thuật chuyện như đề cô đã cho, nhưng đây là bài luận hay nhất mà cô từng chấm từ mấy năm nay. Bởi vậy, bài này cô cho Mỹ Hạnh 10 điểm, số điểm chưa từng có thầy cô nào chấm cho một bài luận.

Cả lớp như dậy sóng, phá tan không khí im lặng ngọt ngào. Tiếng vỗ tay, tiếng hoan hô át mất tiếng Mỹ Hạnh đang thổn thức.

- Còn điều này nữa: Riêng cô, cô có món quà thưởng cho Mỹ Hạnh về bài luận này.

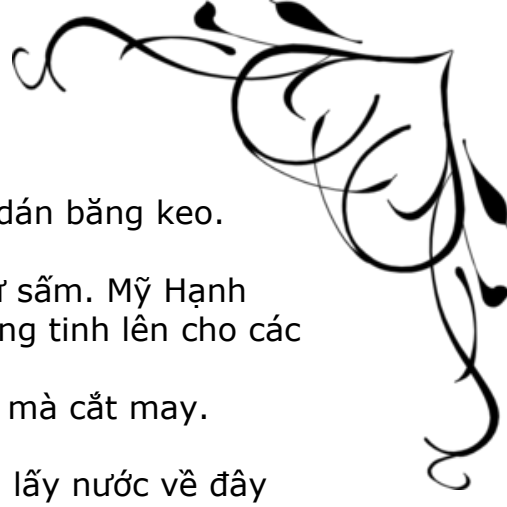
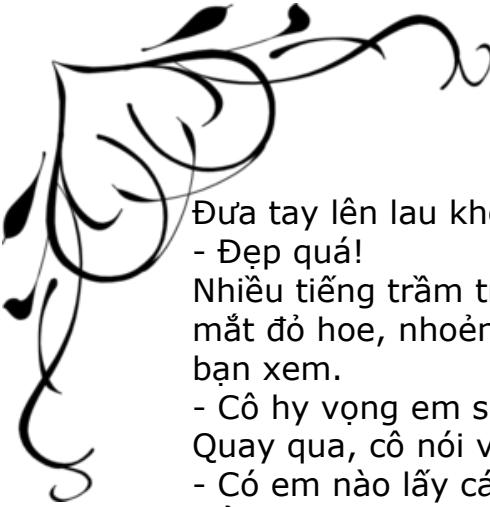
Cô Ánh đi về phía cô bé mồ côi đang đưa tay quệt nước mắt. Tay cầm gói giấy hoa nhỏ, cô trao cho đứa học trò thân yêu:

- Đây là phần thưởng đặc biệt của cô cho bài luận Tết của em. Cô tin tưởng cuối năm em sẽ đậu vào đệ thất.

Cô Ánh dịu dàng vuốt tóc Mỹ Hạnh. Tội nghiệp cô bé, nó không biết nói gì, luống cuống, mãi một lúc sau mới lí nhí được:

- Em cảm ơn cô.

- Em có thể mở ra cho các bạn xem...

Đưa tay lên lau khô nước mắt, Mỹ Hạnh mở lần theo mỗi dán băng keo.

- Đẹp quá!

Nhiều tiếng trầm trồ chen trong tiếng vỗ tay vang lên như sấm. Mỹ Hạnh mắt đỏ hoe, nhoèn miệng cười, đưa chiếc áo sơ-mi nữ trắng tinh lên cho các bạn xem.

- Cô hy vọng em sẽ mặc vừa. Cô nhắm chừng tác của em mà cắt may.

Quay qua, cô nói với cả lớp:

- Có em nào lấy cái thau để trong góc kia, đi rửa sạch, rồi lấy nước về đây để cô pha nước chanh không?

- Dạ, em cô.

Tiếng "dạ, em cô" dậy lên khắp trong lớp. Năm bảy đứa học trò, liếng thoảng chạy lên vây lấy cô giáo.

Bên ngoài, nắng ban trưa đã làm tan đi lớp sương buổi sớm trên hai bãi cỏ.

Sân trường lác đác xác lá, lốm đốm ánh nắng chiếu xuyên qua tầng mấy cây công già. Thỉnh thoảng mấy đốm nắng đó lại chập chờn trên mặt sân theo từng cơn gió xuân dịu mát thổi qua.

Én chưa thấy liệng, hoa không được trồng trong sân, nhưng trong lòng cô Ánh, bầu "se sẻ" của cô đang tíu tít tạo nên mùa xuân. Từng nét mặt, từng ánh mắt, từng nụ cười của các em là những đoá hoa hàm tiếu báo cho cô biết xuân về. Lòng cô cũng vừa nở hoa!

Boulder, đêm giao thừa 1986

Nguyễn Phước Vĩnh.

